

Bene Zoltán

VIBRÁLÓ VILLANYFÉNY, RETINÁN

2019-12-29 | NOVELLA

– Grönlandon nincsenek fák – mondja, s közben a piros-fehér kockás abroszon éktelenkedő foltot nézi meredten. Úgy kerekedik a szeme, akár a fürdőkádban lebegő pontyó karácsony előestéjén.

– Ez pont olyan alakú, ez a paca – emeli rám a tekintetét. Kék szivárványhártyája alkoholmosta, sárgás pocsolyában úszik.

- Amikor a vikingek – folytatja –, Vörös Erik vezetésével, nem sokkal a mi honfoglalásunk előtt, 982-ben vagy 83-ban elérték, mégis zöldnek látták. Ezért nevezték el Grönlandnak. Ők még nem tudták, hogy a bolygó legnagyobb szigetére bukkantak.
 - Azt se tudták, nyilván, hogy egy bolygón élnek – jegyeztem meg.
 - Az a sziget olyan hatalmas, hogy a legkisebb kontinens, Ausztrália mindösszesen három és félszer nagyobb csupán.
 - Csodálatos.
 - Letelepédtek, falvakat alapítottak, halásztak, vadásztak, földet műveltek. Megtermett a gabona, és a konyhakerti növényekkel is boldogultak. Csaknem 500 éven keresztül éltek ott, születtek, szaporodtak, meghaltak.
 - Értem.
 - A források tanúsága szerint 1408. szeptember 14-én Thorstein Olafsson és Sigrid Björnsdottir házasságot kötött Grönlandon; az esküvőt a Hvalsey fjordban épített, öt méter magas templomban tartották, és a ceremóniát követően a vendégsereg fókahússal csillapította mardosó éhségét.
- Mindig csodáltam a memóriáját. Mindenre emlékszik, amit egyszer hallott, olvasott vagy látott, semmi nem hullik ki a fejéből.
- Nem sokkal később azonban – beszél tovább –, de azért még ugyanabban az évszázadban, a vikingek elhagyták a szigetet. Ezután jó sokáig nem kerülhetett sor újabb keresztény lakodalomra Grönlandon. Azt hiszem. A templom elenyészett, a viking telepeket fölfalta az idő, fölőrölte a mostoha éghajlat. A sagák népének fiai Izlandra költöztek.
 - A sagák népének fiai – dünnyögöm. – Milyen költői vagy.

Ügyet sem vet rám, ömlik belőle a szó.

– Az izlandi és a grönlandi vikingek kapcsolata kezdettől szoros volt, nyilván ezért döntöttek úgy a grönlandiak, hogy Izlandon kérnek menedéket. Mert menedéket kértek. Menekültek. Nem a jegesmedvék, nem az eszkimók, vagyis az inuitok, nem a sarki fény elől. A betegségek, az éhség, a nyomor űzte el őket a földről, amelyen közel fél évezreddel korábban megvetették a lábukat.

Mutatóujjával öntudatlanul körbe-körberajzolja a Grönland-alakú foltot az abroszon.

– A zöld sziget akkorra már a legkevésbé sem volt zöld – sóhajt. – Az a kis jégkorszaknak nevezett klímaváltozás, amely nagyjából a 12. század végétől a 15. század végéig tartott, és több fokkal csökkentette a bolygó átlaghőmérsékletét, a vikingek grönlandi kalandjának is végét vetett. 1500 körül Grönland már fehér sziget, a hó, a jég birodalma. Bár a dán gyarmatosítók a 17. században arról számolnak be, hogy egyes belső völgyeiben megejtően szép a flóra, mezőgazdasági művelésre többé

nem alkalmas a terület. Ahol a legváltozatosabb a növényvilága, ott is zuzmókból, mohákból, legföljebb bokrokból áll. A dánoknak emiatt meg kellett küzdeniük a hideg és a nedvesség mellett a vérző ínnyel, a meglazuló fogakkal, az általános testi legyengüléssel is.

– Skorbut – motyogom.

Bólogat.

– Mondom, Grönland a dánok érkezésekor már zord, fagyos világ – a hangjában mintha fájdalom bujkálna. – „Hóval és jéggel borított hegyes, fátalan vidék. A nap mint veres, sugártalan golyó áll ködfoszlányok között. Kétes világosság.” Így írja le Madách *Az ember tragédiája* eszkimó-színét. Lehet akár Grönland is. *Fátalan vidék*. Ahol az ember vagy jeget, vagy a bolygó mezítelenségét látja maga körül.

Lehunyja a szemét, nyelve hegyével megnedvesíti az ajkát.

– Persze, más fátalan vidékek is akadtak a Földön mindig, szép számmal – mondja. – Sivatagok, pusztaságok, kopár síkságok, utóbb embergyalulta területek. De maradjunk csak Grönlandnál. Ahol, azt beszélnek, jó ideje olvad a jég. Ami azt jelenti, hogy ha Vörös Erik föltámadna, jobban ráismerne most, mint két-háromszáz évvel ezelőtt.

Elhallgat, végigsimít az abroszon. Figyelem a kezét. A körmét kínosan rövidre vágta.

– Egyszer jártam ott – teszi még hozzá.

– Vörös Erik – mondom, mintha meg se hallottam volna az utolsó mondatát. – Ma már azt is meglehetősen bizonyossággal tudjuk, hogy Grönlandról továbbhajózott nyugat felé. El is érte azt a kontinenst...

– Amelyet jóval később – vág a szavamba – egy térképész és navigátor, egy vérbeli műszaki értelmiségi, Amerigo Vespucci után kereszteltek el.

– És ahol – ragadom újra magamhoz a szót – buja növényzetet és rengeteg erdőt talált. Hogy az őslakosok vadsága, vagy valami más miatt nem tudott ott berendezkedni, arról nem sok fogalmunk van, azt azonban nem nehéz elképzelni, mennyire lenyűgözhetette a gazdagon burjánzó természet. Kivált a sivár Grönland és az egyhangú tenger után.

Ragadós ez a tudálékosság, állapítom meg magamban.

– A sűrű és sötét erdők világa félelmet ébreszt az ember lelkében – mondja –, de csodálatot is. Dante már a sűrű, kusza, barbár vadonra gondolva reszketett. Mert féljük az erdőt. A titkait. Egyszersmind vonzódunk hozzá.

Megvakarja az üstökét.

– Az erdő fákból áll. Viszont nem minden fa alkot erdőt. A városi vagy a pusztai ember fával viszonylag sűrűn, erdővel annál ritkábban találkozik. Legföljebb, ha ligettel. Csakhogy a magányosan vagy ritkásan álló fák, a szelíd ligetek nem ébresztenek szorongást. A fákat mindenki szereti. Nyáron a napsugaraktól, esőben a

nedvességtől óvnak, a leveleik megnyugtatóan susognak a szélben, ősszel újraszínezik a világot, a törzsükön futó vonalak kinek-kinek a maga történetét rajzolják ki. Madarak, rovarok lakják, termésük táplálja az élőlényeket. Fák nélkül egészen biztosan mások lennénk.

Félek, sokáig nem fogja abbahagyni. Mégsem szólok, nem akasztom meg.

– Ha H. G. Wells álma valóra vált volna – mélázik el –, és lenne időgépünk, beleülhetnénk, visszatérhetnénk, teszem azt, 1140-be, Grönlandra, valamelyik viking telepre. Ha elég nagy lenne az időgép, és miért ne képzelhetnénk annak, vihetnénk magunkkal egy fát valamelyik szerencsésebb korból és tájról. És a vikingek, akik eladdig úgy éltek, hogy élő fáról mindössze hírből vagy a legendáikból hallhattak, csodájára járhatnának. Megérthetnének belőle és általa valami ősit, valami mélyen emberit. És miközben mi bámulnánk az ámulatukat, az ereikben meglóduló vértől kipirult arcukat, mi is megérthetnénk a világból valami újat. Ami egyúttal mégis valami ősi, valami mélyen emberi. Hasonló érzés lenne ahhoz, mint amikor az ember a pusztában vándorol napokon keresztül, a végtelenség hol nyomasztó, hol fölemelő árnyékában, s a horizonton egyszer csak föltűnik egy fa, amely lépésről lépésre növekszik, míg végül évszázados, göcsörtös törzsű kocsányos tölgygé, mezei juharrá, vagy impozáns hárssá terebélyesedik.

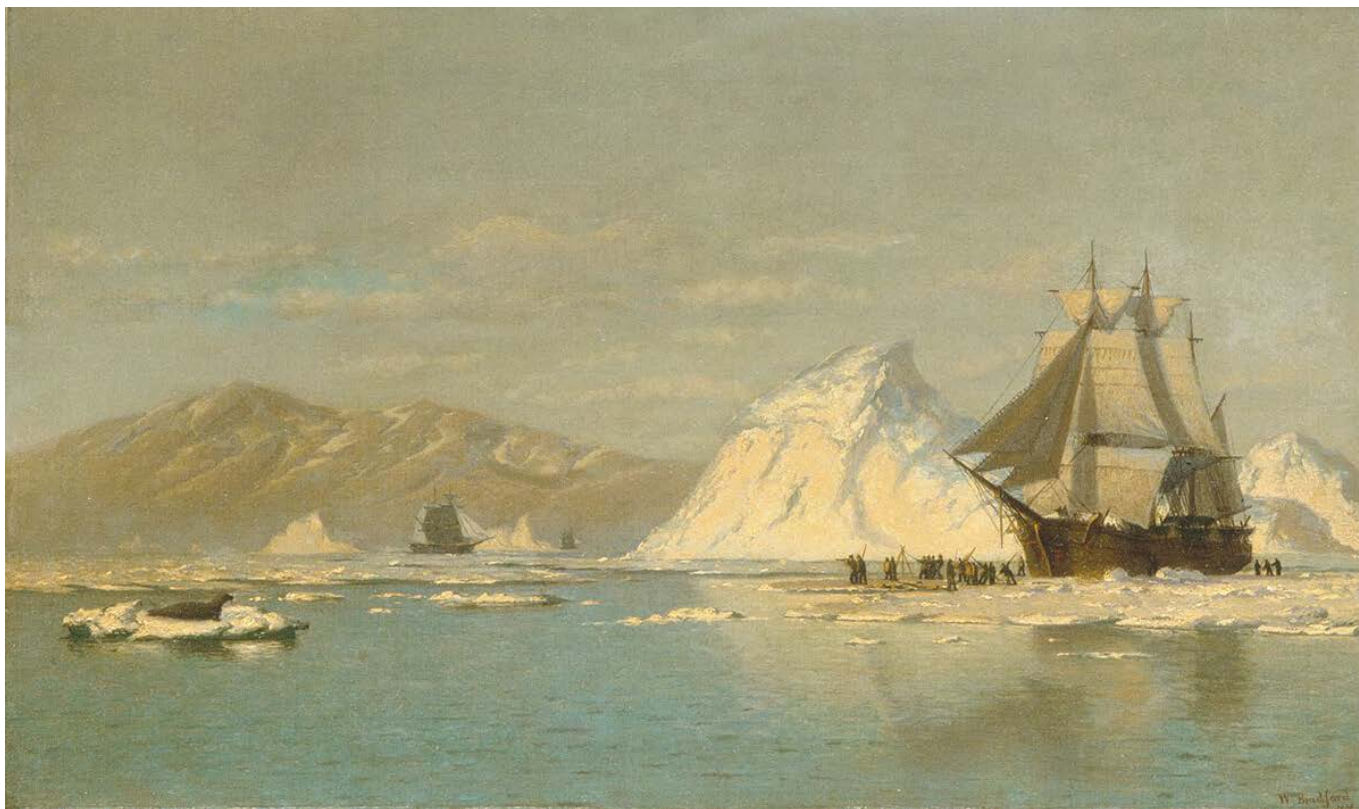
– Grönlandon azonban nincsenek fák – ismétli. – Legföljebb bokrok. Sűrű, sötét erdő helyett fél évig tartó éjszaka borzolja a kedélyeket. És a sarki fény villódzása.

Elhallgat, megköszörüli a torkát.

– Tudom, jártam ott.

Tudom, hogy sohasem, gondolom magamban. Bár Grönlandból akad már elég, jut eszembe elbizonytalanodva. Intek a pincérnek, hozzon valamit, megszomjajztunk, akár a fák aszály idején. A pincér nem mozdul. Ránk se hederít. Erősebben kapálózom. Fölemeli a fejét, rosszallóan megcsóválja.

– Majd, ha fagy – veti oda foghegyről.

Az most van, gondolom, az ablakon nem látni ki a jégvirágoktól. Se fás, se fátalan vidékre nem tekinthetünk, az üveg nem ereszti át a pillantásunkat. Lehet, nem is üveg. Mintha fémesen csillogna. Hacsak nem a jégvirágok miatt. A pincér fölemelkedik. Különös öltözetben van, fől szolgáló létére. És mintha az ábrázata sem lenne egészen emberi. Legalábbis nem a megszokott módon az. És ahogy közeleg, az étterem is elveszíti minden étterem-jellegét, lepukkant, koszos szobává alakul, hiányos a vakolat, itt-ott kiütözik alóla a salétrom, a sarkokban a penész, a meztelen villanykörte vibrál, a padló ragacsos. A falon félig lemállott naiv festmény egy szigetről, amelynek egyik fele akár grönlandi táj is lehetne, a másikon meg dúsan burjánzik a vegetáció. Kitakarja előlem a képet a pincér-aki-nem-pincér alakja, mélyet sóhajtok, hunyt szemmel még mindig látom a fás és fátalan vidékeket a porló freskón. Hallom a szörcsögő lélegzetvételt, a motozást. Újra kinyitom a szemem, de már csak a vibráló villanyfény karistolja a retinám.

kép | William Bradford festményei, metmuseum.org